

EEN BERGKWARTET

Marian Jagers

Reelaan 13, 7522 LR Enschede

Jagers, M. 2009. A mountain quartet – four exceptional fungi on “Mount Lonneker”. *Coolia* 52(1): 32–35.

Two excursions to the Lonnekerberg area (“Mount Lonneker”, literally translated) resulted in a list of more than 100 species, four of which are either new (*Byssocorticium pulchrum*), or considered extinct (*Gomphidius maculatus*, Orange Knight (*Tricholoma aurantium*)), or very rare, and only recently found in The Netherlands (*Psilocybe tuberosa*). All species are illustrated by colour photographs.

De Lonnekerberg is een ca. 140 hectare groot natuurgebied ten oosten van het vliegveld Twente, gelegen tussen Enschede en Oldenzaal. De “berg”, hoogte 56 meter boven NAP, is ontstaan tijdens het Saaliën, de voorlaatste ijstijd, en vormt de zuidwestelijke uitloper van de Oldenzaalse stuwwal. De ondergrond bestaat voornamelijk uit slecht water doorlatende keileem. Textielfabrikant Albert Jan Blijdenstein (oprichter van de Nederlandse heidemaatschappij) liet in het gebied aan het einde van de negentiende eeuw een uitgebreid rabattenstelsel aanleggen waarna het met bomen werd beplant; vooral naaldbomen, ten behoeve van de mijnbouw. Het bos bestaat nu nog steeds voor een groot deel uit naaldbout maar een deel zal in de toekomst plaats maken voor loofhout. De Lonnekerberg wordt sinds het jaar 2000 beheerd door het Landschap Overijssel.

Bij Lariks

Begin september doorkruiste ik er het bosgebied en vond in een jonge dennenaanplant *Boletinus cavipus*, de Holsteelboleet. Op deze plek was niet alleen de vondst opmerkelijk (de symbiont, lariks, heeft er vast wel gestaan) maar ook had de boleet een prachtig geel gekleurde hoed. Volgens de literatuur *forma aureus*. M’n weg door het bos vervolgend, stilletjes hopenog nog een keer zo’n gele Holsteelboleet aan te treffen, vond ik op diverse plekken vruchtlichamen van *B. cavipes* met de normale, bruine hoedkleur. Op andere plekken stonden wel paddenstoelen met een geel gekleurde hoed maar die waren van *Suillus grevillei*, de Gele ringboleet. Tussen de vruchtlichamen van zo’n groepje ringboleten lag, goed gecamoufleerd met donkere steel en vleeskleurig/bruine hoed, een andere soort paddenstoel op de grond. Het bleek een spijkerzwam te zijn. Rondspeurend zag ik meer vruchtlichamen, waaronder ook heel jonge exemplaren waarvan de hoeden erg slijmerig waren en de stelen vol guttatie-druppels zaten. De vruchtlichamen groeiden zo dichtbij de ringboleten dat het bijna niets anders kon zijn dan de eveneens met lariks in symbiose levende *Gomphidius maculatus*, Lariksspijkerzwam. Thuis gekomen werd dat aan de hand van de literatuur bevestigd. De lamellen van deze spijkerzwam verkleuren bij druk eerst rood, even later zwart. Het bleek een heel bijzondere vondst. De laatste melding dateert uit 1966 uit Baarn. Een laatste melding uit Twente (Delden) is van 1951, en de soort werd in Nederland uitgestorven geacht.

Figuur 1. Verschillende vruchtlichamen van de Lariksspijkerzwam, *Gomphidius maculatus*, op de Lonnekerberg, september 2008. Linksonder de lamelverkleuring: eerst rood, dan zwart. Vlak erbij groeiden ook Gele ringboleten, *Suillus grevillei*. (Foto’s: Marian Jagers)

Op herhaling

Samen met Marjo en Nico Dam en Bert, mijn man, ging ik een paar dagen later terug naar de vindplek. De spijkerzwammen stonden er nog. Bij een andere lariks, een twintigtal meter verderop, stonden er nog meer. Tussen beide groeiplekken in vonden we, net buiten het pad, nog een uitgestorven gewaande soort, *Tricholoma aurantium*, de Oranje ridderzwam. Van deze soort dateren de laatste waarnemingen zelfs van voor 1940. Het gevonden vruchtlichaam had z'n opvallend oranje kleur en steelstructuur helaas al wat verloren maar microscopische controle wees uit dat het geen andere soort kon zijn.

Aan het einde van de middag liepen we nog even naar een aangrenzend terrein van een voormalige houtzagerij. Daar had ik bij mijn eerdere speurtocht ook een wortelende *Psilocybe* gevonden. Nico, die de door mij bewaarde exemplaren al had gezien, hoopte dat we op de groeiplaats sclerotia in de grond zouden vinden. Een onverwachte regenbui stelde onze nieuwsgierigheid en ons geduld nog even op de proef maar nog voor de laatste druppels waren gevallen, waren we al aan het graven. De eerste knolletjes kwamen weldra boven de grond en daarmee kon de soortnaam worden bepaald: *Psilocybe tuberosa*, Knolzwavelkop. Deze soort is in Nederland nog maar een enkele maal gemeld, voor het eerst in 2007.

We vonden die dag op de Lonnekerberg meer dan 100 soorten waaronder ook nog een korstzwam, *Byssocorticium pulchrum*, die een nieuwe soort voor Nederland bleek te zijn. Het is een grauwbloauw gekleurd vliesje dat veel lijkt op *B. atrovirens*, Groenblauw vliesje (zie Tolsma, 2002), maar zich daar van onderscheidt door de grotere, meer peervormige sporen.

Met dank aan Hermien Wassink voor het bevestigen van de determinatie van *Byssocorticium pulchrum*.

Literatuur

Bas, C. & al. 1999. Flora Agaricina Neerlandica, volume 4. Balkema, Rotterdam.

Breitenbach, J. & Kränzlin, F. 1991. Pilze der Schweiz, Band 3. Verlag Mykologia, Luzern.

Jülich, W, 1972, Wildenowia, Beiheft.

Noordeloos, M.E. 2000. Hoe raak ik thuis in de boleten (2) – Van Koeienboleet tot Krulzoom. Coolia 43: 75–98.

Tolsma, B. 2002, Het Groenblauw vliesje, een juweel op een kroonjuweel. Coolia 45: 137–138.

Figuur 2. Oranje ridderzwam (*Tricholoma aurantium*). Links een groep typische vruchtlichamen in sparrenbos op kalkbodem in de Franse Jura (foto: Nico Dam); rechts het ene vruchtlichaam van de Lonnekerberg, september 2008 (foto's: Marian Jagers).

Figuur 3 (boven). De Knolzwavelkop (*Psilocybe tuberosa*), op ruderaal bodem met ruige vegetatie op een voormalig fabrieksterrein aan de rand van de Lonnekerberg, september 2008. (Foto: Nico Dam)

Figuur 4 (onder). Thuis gefotografeerde vruchtlichamen van *Byssocorticium pulchrum*, een soort die nog niet eerder in Nederland was aangetroffen. Lonnekerberg, september 2008. (Foto: Nico Dam)